

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การจัดการศึกษาทั่วโลก ทุกยุคทุกสมัยล้วนมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามความมุ่งหวังของสังคมโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 เกี่ยวกับการกำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มาตรา 22 แนวการจัดการ ศึกษายังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนให้มีการพัฒนาตามธรรมชาติและศักยภาพตลอดจนมาตรา 23 การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ ต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะ ในการประกอบอาชีพ การดำรงตนในสังคมอย่างมีความสุข กระบวนการจัดการเรียนการสอนให้คำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคลที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ปัญหาให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ อีกทั้งยังให้มีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อร่วมมือกันในการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, [สทศ.], 2542, หน้า 12 - 13)

นอกจากการดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนผู้เรียนแล้วการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การที่สภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย ปัญหาหลัก ๆ ที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา ดังที่นางลักขณ์ เทพสวัสดิ์ (2541, หน้า 123) กล่าวว่า เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างใกล้ชิด ทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบมักมีผลกระทบถึงสังคมไทยไม่มากก็น้อย เมื่อมีปัญหาทางด้าน

เศรษฐกิจและสังคมจะมีผลกระทบต่อประชาชนทุกระดับ เช่น ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ อัตราคนว่างงานเพิ่มขึ้น พ่อค้าขาดทุนถึงล้มละลาย นักลงทุนชะลอการลงทุน ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ประชาชนขาดเงินทองมีหนี้สินล้นพ้นตัว ประชาชนทำงานหนักขึ้น ภรรยาต้องทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้เพิ่ม ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดลง การหย่าร้างมากขึ้น หรือบางครั้งมีการหาเงินในทางมิชอบ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะโยงใยมาถึงปัญหาในครอบครัว อันส่งผลให้เด็กในครอบครัวเหล่านั้นเกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด มีการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมหรืออื่น ๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตกับเด็กทุกระดับชั้นตามแต่ฐานะของผู้ปกครอง

ปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับเด็กเกิดขึ้นมากมายมีรูปแบบต่าง ๆ ทำให้นักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทำการศึกษถึงปัญหาเหล่านั้นอย่างจริงจัง เช่น จันทรเพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ ได้ศึกษาทบทวนองค์ความรู้เรื่องเด็กเยาวชน และครอบครัว พบว่า เด็กและเยาวชนไทยถูกใช้งานสูงกว่า 40 ชั่วโมง / สัปดาห์ ได้ค่าจ้างต่ำ ขาดสวัสดิการและความปลอดภัยในการทำงาน ไม่ได้รับเงินทดแทนเมื่อเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน [สพฐ.], 2547 ก, หน้า 10 - 11)

จากสถิติของประชาสังคมสงเคราะห์ พบว่า 1) เด็กถูกทารุณและถูกทารุณทางเพศมีแนวโน้มอายุน้อยลง ซึ่งผู้กระทำการทารุณก็มีอายุน้อยลงด้วยเช่นกัน 2) เด็กถูกทอดทิ้งเฉลี่ยวันละ 5 คน 3) เด็กเร่ร่อนถาวรเป็นขอทานกินอยู่หลับนอนตามใต้สะพาน ตลาด วัด สถานที่เร่ร่อนนั้นเนื่องจากหนีออกจากบ้าน 4) เด็กถูกรุกรมกรรมมักได้รับบาดเจ็บเนื่องจากตะปุด่า ไม้ดกไล่ ถูกเหล็กทิ่ม ค้อนทุบมือ แก้วบาด 5) เด็กในชุมชนแออัดขาดอาหาร เป็นโรคผิวหนังสกปรก มอมแมม และ 7 ใน 10 ของทารกที่อยู่ในชุมชนแออัดไม่ได้รับวัคซีนครบตามเกณฑ์ (สพฐ., 2547 ก, หน้า 12 - 13) ซึ่งมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กระบุถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กเป็นผลพวงของการทอดทิ้งในหลายรูปแบบ สิ่งที่น่าห่วงใย คือ สถานะของเด็กในสังคมกำลังเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเด็กอยู่ในสถานะเป็นเหยื่อ หรือเป็นผู้ถูกกระทำ แต่ในปัจจุบันเด็กจะเป็นผู้กระทำ และเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงเพราะสังคมเคยเอื้ออาทรและเมตตาเด็ก แต่เมื่อเด็กที่เคยเป็นผู้ถูกกระทำกลายมาเป็นผู้กระทำเสียเอง สังคมจะมองเด็กด้วยสายตาสงสัย การปฏิบัติต่อเด็กเปลี่ยนไปในทางที่ยึดดื้อดั่งเดิมให้กลายเป็นความรุนแรง (สพฐ., 2547 ก, หน้า 15 -16)

เขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม อันเนื่องมาจากการพัฒนากิจกรรมทางอุตสาหกรรมในโครงการพัฒนาพื้นที่

ชายฝั่งทะเลตะวันออกระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ถึง ฉบับที่ 7 รวม 15 ปี ทำให้สภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540, หน้า 44) กล่าวว่า สภาพพื้นที่เขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เดิมพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่การเกษตร ปัจจุบันมีพื้นที่อุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้นเป็นผลให้ประชาชนปรับเปลี่ยนความเป็นอยู่จากสภาพความเป็นอยู่แบบชุมชนชนบทเป็นชุมชนเมือง วัฒนธรรมการดำเนินชีวิต ค่านิยม และความเป็นอยู่ของ ครอบครัวจึงเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ประชาชนนิยมทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้มีเวลาเอาใจใส่ครอบครัวน้อยลง อาชีพทางการเกษตรและกสิกรรมขาดแรงงาน ทำให้มีการอพยพแรงงานจากภาคอีสาน และแรงงานต่างด้าวมาประกอบอาชีพทั้งทางด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมในพื้นที่มากมาย ประกอบกับอิทธิพลค่านิยมของคนเมือง เข้ามามีบทบาทในครอบครัวมากขึ้นโดยเฉพาะสื่อหรือสิ่งให้ความบันเทิง และความสะดวกสบายทุกรูปแบบมีอย่างแพร่หลาย หากผู้ปกครองขาดดุลพินิจ และจิตสำนึกในการเลือกบริโภคจะทำให้เกิดผลกระทบต่อครอบครัว และเป็นผลเสียต่อการปรับตัวและการดำเนินชีวิตของนักเรียน อันจะก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม ได้แก่ ปัญหาด้านการเรียน ปัญหาด้านสุขภาพ และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสารในยุคปัจจุบันตลอดจนการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจในยุคโลกไร้พรมแดนซึ่งนับว่าจะทวีความรุนแรงจะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป โดยก่อให้เกิดความสับสนในการเลือกและใช้ ค่านิยมต่าง ๆ การบริโภคที่ขาดดุลพินิจและจิตสำนึก ตลอดจนขาดการควบคุมตัวเอง รวมทั้งการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติไว้ จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาสารเสพติด โรคจิตประสาท ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาทางเพศ ซึ่งปัญหาเหล่านี้นับวันจะรุนแรงเพิ่มขึ้นจนน่าเป็นห่วง คนเราจึงไม่สามารถจัดระบบชีวิตของตนเองให้อยู่อย่างมีความสุขได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543, หน้า 1)

ผู้วิจัย ได้ศึกษารายงานการสรุปผลการคัดกรองนักเรียน ตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐบาล ระดับช่วงชั้นที่ 1-2 ในสหวิทยาเขตบางแสน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 7 แห่ง จำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 2,723 คน พบว่า มีนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อการมี ปัญหา และนักเรียนที่มีปัญหาต้องให้ความช่วยเหลือร้อยละ 29.92 ดังนี้ นักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน ร้อยละ 4.26 ปัญหาด้านสุขภาพกาย ร้อยละ 0.26 ปัญหาด้านสุขภาพจิต ร้อยละ 0.041 ปัญหาด้านเศรษฐกิจครอบครัว ร้อยละ 23.43 ปัญหาด้านการคุ้มครองของครอบครัว ร้อยละ 1.03 คิดเป็นจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 638 คน (สหวิทยาเขตบางแสน, 2547, หน้า 2)

โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบในการสร้างและพัฒนาเด็ก จึงควรมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ และแก้ปัญหาเบื้องต้นให้กับนักเรียน ซึ่ง ญูชรี คำชาย (2542, หน้า 4) กล่าวว่า บทบาทใหม่ของครูตามแผนปฏิรูปการศึกษามีหน้าที่โดยตรงที่จะอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนได้เติบโตไปตามศักยภาพโดยตรง ครูผู้สอนจึงต้องทำหน้าที่แนะแนวพร้อมกันไปด้วย โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ผู้เรียนในด้านการเรียน สุขภาพ การปรับตัว และการพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ที่จะทำให้นักเรียนมีความสุข และประสบความสำเร็จในชีวิต กรมวิชาการ (2545, หน้า บทนำ) กล่าวว่า งานแนะแนวโรงเรียนมีความสำคัญและจำเป็นในการช่วยเหลือ และแก้ปัญหาให้กับนักเรียน ทั้งนี้เพราะจุดมุ่งหมายของงานแนะแนว และจุดเน้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ที่เน้นการพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีคุณค่ามีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม และกรมวิชาการ (2543, หน้า 1) สรุปว่างานแนะแนวมุ่งหวังที่จะช่วยนักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รู้จักตนเอง มีเป้าหมายที่ชัดเจน รู้จักแก้ปัญหา ปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ทำประโยชน์เพื่อสังคม โดยจัดกิจกรรมแนะแนวให้ครอบคลุม 5 บริการ คือ 1) บริการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเด็ก 2) บริการให้บริการสารสนเทศ 3) บริการให้คำปรึกษา 4) บริการจัดวางตัวบุคคล 5) บริการติดตามและประเมินผล นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการและมาตรฐานการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 ข, หน้า คำนำ) กล่าวว่าไว้ว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพระบบหนึ่งที่มีการดำเนินงานโดยการ 1) ปรับเปลี่ยนบทบาทและเจตคติของผู้บริหาร และครู อาจารย์ ให้ส่งเสริมดูแลพัฒนานักเรียนทั้งกายจิตใจสติปัญญาอารมณ์ และสังคม 2) วางระบบที่จะสร้างความมั่นใจว่านักเรียนทุกคนมีครู – อาจารย์อย่างน้อยหนึ่งคนที่จะคอยดูแลทุกข์สุขอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง 3) สนับสนุนให้ครู – อาจารย์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อให้บ้านโรงเรียนและชุมชนเชื่อมประสาน และรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายช่วยกันเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4) ประสานความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ชุมชนและผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ เพื่อช่วยให้มีการส่งต่อและรับช่วงการแก้ไข ส่งเสริม พัฒนานักเรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาสาระสำคัญเกี่ยวกับ “ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน” พบว่า บางส่วนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีสาระคล้ายคลึงกับงานแนะแนวในส่วนจุดมุ่งหมาย และกระบวนการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียน และมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนมีคุณภาพตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้นักเรียนค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม รู้จักตัดสินใจ และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ตลอดจนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นให้กับนักเรียน โดยการแก้ปัญหาให้กับนักเรียนที่มีปัญหามาก

ทดลองเป็นนักเรียนที่มีปัญหาน้อย หรือ เป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง หรือเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ ตลอดจนแก้ปัญหาให้นักเรียนที่มีปัญหาน้อยเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง หรือ เป็นนักเรียนกลุ่มปกติ อีกทั้งยังเป็นการรักษาสภาพนักเรียนกลุ่มปกติไม่ให้กลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ มีขั้นตอนที่เป็นกระบวนการและมีความต่อเนื่อง มีเครื่องมือในการดำเนินงานที่ชัดเจน มีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงาน มีการประสานความร่วมมือของผู้ปกครอง ครู และผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพนักเรียน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547, หน้า ๖) แต่ทว่าการดำเนินการดังกล่าวยังไม่เคยมีการศึกษากระบวนการดำเนินงานในภาพรวมอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งมีสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา จึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการดำเนินงานระบบช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางสังคม ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางสังคม ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการลดสภาพความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางสังคมของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ก่อนและหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามการรับรู้ของครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของปัญหาทางสังคมที่มีต่อการปรับตัว และการดำเนินชีวิตของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ก่อนและหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามการรับรู้ของครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางสังคมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ตามการรับรู้ของครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. เพื่อเปรียบเทียบสภาพปัญหาทางสังคมของนักเรียนก่อนและหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ตามการรับรู้ของครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5. เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบของปัญหาทางสังคมที่มีต่อการปรับตัวและการดำเนินชีวิตของนักเรียน ก่อนและหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ตามการรับรู้ของครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัญหาทางสังคมของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ก่อนและหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับใด

2. ผลกระทบของปัญหาทางสังคมที่มีต่อการปรับตัว และการดำเนินชีวิต ของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ก่อนและหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับใด

3. กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางสังคม ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก อยู่ในระดับใด

4. สภาพปัญหาทางสังคมของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนลดลงกว่าก่อนเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือไม่

5. ผลกระทบของปัญหาทางสังคมที่มีต่อการปรับตัว และการดำเนินชีวิตของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนลดลงกว่าก่อนเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่

สมมุติฐานการวิจัย

1. สภาพปัญหาทางสังคมของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีระดับต่ำกว่าก่อนเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. ผลกระทบของปัญหาทางสังคมที่มีต่อการปรับตัว และการดำเนินชีวิตของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีระดับต่ำกว่าก่อนเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา ผลกระทบของปัญหาที่มีต่อการปรับตัว และการดำเนินชีวิตของนักเรียนของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
2. ได้ทราบผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
3. มีข้อมูลในการวางแผนพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การศึกษากระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางสังคม ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษา ไว้ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา คือ

- 1.1 ประเด็นการศึกษา จะศึกษาใน 5 ประเด็น คือ 1) สภาพปัญหาทางสังคมของนักเรียนก่อนและหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) ผลกระทบของปัญหาทางสังคมที่มีต่อการปรับตัวและการดำเนินชีวิตของนักเรียนก่อนและหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) กระบวนการดำเนินงานระบบการช่วยเหลือนักเรียน 4) เปรียบเทียบสภาพปัญหาทางสังคมของนักเรียน ก่อนและหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 5) เปรียบ เทียบผลกระทบของปัญหาทางสังคมที่มีต่อการปรับตัว และการดำเนินชีวิตของนักเรียน ก่อนและหลังเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

1.2 การศึกษากระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศึกษาเฉพาะการดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับปฏิบัติการของครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 828 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ผู้วิจัยกำหนดจำนวนตัวอย่าง โดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของเครจซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan 1970, pp. 607-610) โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) จากรายชื่อโรงเรียนในข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548) จำนวน 7 เขต ได้ข้าราชการครูที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นตัวอย่าง จำนวน 263 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 สภาพปัญหาทางสังคมของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.2 ผลกระทบของปัญหาทางสังคมที่มีต่อการปรับตัว และการดำเนินชีวิตของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.3 กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ระยะที่ 1

4. ขอบเขตของข้อมูล

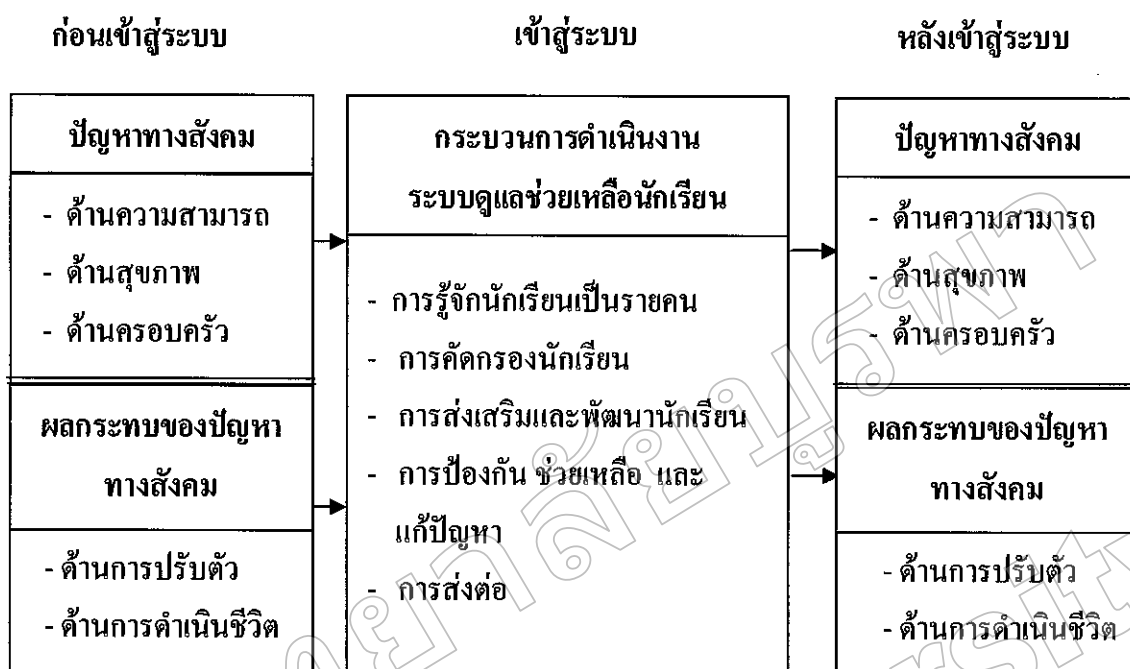
4.1 ขอบเขตของข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ใช้เฉพาะข้อมูลของนักเรียนระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2548

4.2 ขอบเขตเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล เลือกเฉพาะครูที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ระยะที่ 1

5. ขอบเขตของพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาเฉพาะ โรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา และตั้งในเขต พัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ระยะที่ 1 ประกอบด้วยเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 7 เขต คือ เขตพื้นที่การศึกษา ฉะเชิงเทรา เขต 1 เขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทราเขต 2 เขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต 1 เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 เขตพื้นที่การศึกษา ระยอง เขต 1 และเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2

กรอบความคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษากระบวนการดำเนินงานของ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางสังคมตามสภาพการณ์ที่ปฏิบัติงานจริง และอาศัย แนวคิดของนักการศึกษาเฉพาะด้าน ดังนี้ การศึกษาสภาพปัญหาทางสังคมของนักเรียน โดย การ สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ จิตวิทยาพัฒนาการของเด็กวัยรุ่น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสภาพปัญหาของเด็กวัยรุ่น และเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนเพื่อจัดกลุ่ม ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ., 2547 ข) ผลกระทบของปัญหาทางสังคมที่มีต่อการปรับตัว โดยการสังเคราะห์ลักษณะของผู้ที่ปรับตัว ได้ดีตามแนวคิดของ กอร์โลว์ (Gorlow, 1968) เฮอร์ล็อก (Herlock, 1980) และ รัตนา ชัยทิพย์ (รัตนา ชัยทิพย์, 2522) ผลกระทบของปัญหาทางสังคมที่มีต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียน โดยการสังเคราะห์องค์ประกอบเกี่ยวกับทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO, 1994) และศูนย์ แนะนำการศึกษาและอาชีพ (กรมวิชาการ, 2547) กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน โดยการสังเคราะห์ขั้นตอนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับ ปฏิบัติการของครูประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการ การ ศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ., 2547 ข) ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงกรอบความคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หมายถึง จังหวัดในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ระยะที่ 1 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, พ.ศ. 2540 ประกอบด้วย 3 จังหวัด คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี และ จังหวัดระยอง

โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ประกอบด้วย โรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามะเหลงเทรเขต 1 เขตพื้นที่การศึกษามะเหลงเทรเขต 2 เขตพื้นที่การศึกษาลบบุรี เขต 1 เขตพื้นที่การศึกษาลบบุรี เขต 2 เขตพื้นที่การศึกษาลบบุรี เขต 3 เขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 และ เขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2

นักเรียน หมายถึง เด็กที่เรียนระดับประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ที่จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2548

ครู หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ที่จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2548

ครูที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ข้าราชการครูที่ได้รับแต่งตั้งหรือมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ที่จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2548

ผู้ปกครอง หมายถึง บุคคลผู้ให้การอบรม เลี้ยงดู คุ้มครอง ปกป้อง ดูแล รักษา ส่งเสริม สนับสนุนเด็ก ที่เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ที่จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2548

กระบวนการดำเนินงาน หมายถึง ขั้นตอนการปฏิบัติงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับปฏิบัติการของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ที่ต่อเนื่องกัน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายคน การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันช่วยเหลือ และแก้ปัญหา และการส่งต่อ

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ปัญหาเพื่อให้ นักเรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิตและรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน มีคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ มีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน และบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้บริหาร และครูทุกคนมีส่วนร่วม

การรู้จักนักเรียนเป็นรายคน หมายถึง การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษาได้รู้จักนักเรียนดีขึ้น รู้ว่านักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลายรูปแบบทั้งด้านบวกและด้านลบ

การคัดกรองนักเรียน หมายถึง การพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน และพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มปกติ และ กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา

การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน หมายถึง การสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ หรือกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ให้มีคุณภาพ

มากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติ กลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ มีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ มีปัญหา กลับมาเป็น นักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวัง

การป้องกัน ช่วยเหลือ และแก้ไขปัญา หมายถึง การไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียน จน กลายเป็นปัญหาของสังคม แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ มีปัญหานั้น จะต้องเอาใจใส่ ดูแลอย่าง ใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญา โดยไม่ปล่อยปละละเลย นักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม

การส่งต่อ หมายถึง กระบวนการดำเนินการกับนักเรียนที่มีปัญหายากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ต้องส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป การส่งต่อ แบ่งเป็น 2 แบบ คือ การส่งต่อภายใน และ การส่งต่อภายนอก

การส่งต่อภายใน หมายถึง ครูที่ปรึกษาส่งนักเรียนที่มีปัญหาและยากต่อการช่วยเหลือ ต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนที่ตรงกับลักษณะปัญหาของนักเรียน

การส่งต่อภายนอก หมายถึง ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งนักเรียน ที่มีปัญหาและยากต่อการช่วยเหลือต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก

นักเรียนกลุ่มปกติ หมายถึง นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การ คัดกรองของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ

นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ มีปัญหา หมายถึง นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง/ มีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การช่วยเหลือ ป้องกัน หรือ แก้ไขปัญหาตามแต่กรณี

ปัญหาทางสังคม หมายถึง เหตุการณ์หรือสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมใดสังคมหนึ่ง มีผลกระทบในเชิงลบแก่คนในสังคมนั้นมากพอสมควร คนในสังคมนั้นมีความเห็นร่วมกันว่า เหตุการณ์ หรือสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องได้รับการแก้ไขหรือจัดให้หมดไป ประกอบด้วย ปัญหาด้านความสามารถ ปัญหาด้านสุขภาพ และ ปัญหาครอบครัว

ปัญหาด้านความสามารถ หมายถึง ผลของการกระทำที่เปลี่ยนแปลง หรือที่ไม่เป็นไป ตามความต้องการ หรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซึ่งมีผลในเชิงลบ ประกอบด้วย ปัญหาด้าน การเรียน ปัญหาด้านความสามารถอื่น

ปัญหาการเรียน หมายถึง ผลการเรียนรู้ที่ได้ และความเปลี่ยนแปลงของผลการเรียน ความเอาใจใส่ในการเรียน ความพร้อมในการเรียน ความสามารถในการเรียน ความสม่ำเสมอ ในการมาโรงเรียน เวลาที่มาโรงเรียน การเข้าชั้นเรียน

ความสามารถอื่น หมายถึง การแสดงออกถึงความสามารถพิเศษ ความถนัด ความสนใจ และผลงานในอดีตที่ผ่านมา บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ

ปัญหาด้านสุขภาพ หมายถึง สภาพทางร่างกายและสภาวะทางจิตที่ไม่เป็นไปตามปกติ ประกอบด้วย ปัญหาสุขภาพทางกาย ปัญหาสุขภาพทางจิตใจ และพฤติกรรม

สุขภาพทางร่างกาย หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักกับส่วนสูง ความสะอาดของเครื่องนุ่งห่ม และความสะอาดของร่างกาย

ปัญหาสุขภาพทางจิตใจและพฤติกรรม หมายถึง สภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ความประพฤติ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการเรียน ความสัมพันธ์กับเพื่อน/ครู/ผู้ปกครอง

ปัญหาทางด้านครอบครัว หมายถึง สภาพการณ์ของครอบครัวที่มีผลกระทบในเชิงลบแก่เด็ก ซึ่งควรได้รับการช่วยเหลือ ประกอบด้วย ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้านการคุ้มครองนักเรียน

เศรษฐกิจของครอบครัว หมายถึง รายได้ในครอบครัว ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ภาระหนี้สิน ความเพียงพอของรายรับกับรายจ่าย

การคุ้มครองนักเรียน หมายถึง ความสามารถในการคุ้มครองดูแลนักเรียนได้อย่างปลอดภัย และเหมาะสมของผู้ปกครอง ความเหมาะสมของสภาพที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว

การให้ความช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ปัญหา เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง

การปรับตัว หมายถึง ความพยายามของบุคคลทั้งที่อยู่ในระดับจิตสำนึก และไร้สำนึก ในการปรับสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองไม่ว่าปัญหานั้นจะเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ ด้านความต้องการ หรือด้านอารมณ์ เพื่อให้เกิดความสมดุลทางจิตใจ ลดความวิตกกังวล ความคับข้องใจ และความต้องการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจนเป็นสถานการณ์ ที่บุคคลนั้นสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้อย่างมีความสุข ประกอบด้วย 1) มีความเชื่อมั่นในตัวเอง 2) มีการแสดงออกที่เหมาะสมกับวัย 3) ความเข้าใจและยอมรับสภาพของตนเอง 4) ยอมรับและปรับตัวเข้ากับสภาพความเป็นจริง 5) รักษาอารมณ์ให้อยู่ในปกติเสมอ 6) มองสังคมในทัศนะที่ดี 7) ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ และปทัสฐาน ของสังคม 8) สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ดี

ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถขั้นพื้นฐานของบุคคลในการเลือกทางเดินชีวิตที่เหมาะสม ในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้บุคคลนั้นสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

การดำเนินชีวิต หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกซึ่งเป็นผลมาจากการใช้ทักษะชีวิตที่เหมาะสม ในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวในสภาพสังคม โดยอาศัยการถ่ายทอดประสบการณ์ เพื่อป้องกันการปรับสภาพการขาดสมดุลให้กลับคืนสู่สภาพปกติ ทำให้บุคคลนั้นสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ประกอบด้วย 1) การรู้จักตนเอง 2) การมีวิสัยทัศน์ 3) การแสวงหาและใช้ข้อมูล 4) การวางแผนและการจัดการ 5) การตัดสินใจและแก้ปัญหา 6) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 7) การกล้าเสี่ยง 8) การสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น 9) การทำงานเป็นทีม 10) ความคิดสร้างสรรค์ และ 11) จัดการกับอารมณ์และความเครียด